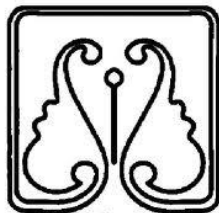

عنوان پایان نامه :

جنبه های حقوقی تجارت بین المللی آثار هنری (سینما)

دانشگاه سوادکوه

دانشکده پردیس دانشگاهی

گروه حقوق

گرایش حقوق بین الملل

جنبه های حقوقی تجارت بین المللی آثار هنری (سینما)

از:

مونا مستقیم

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر میرعباسی

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر مقدم

دی ۱۳۹۲

تقدیم به :

تمام انسان هایی که در راه آزادی و عدالت این سرزمین گام بر می دارند .

با تشکر از جناب آقای دکتر میرعباسی استاد راهنما و
جناب آقای دکتر مقدم استاد مشاور

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۳	تاریخچه
۴	فصل اول : کلیات
۵	۱-۱- مفاهیم و اصلاحات ضروری
۸	۱-۲-۱- اثر چیست؟
۹	۲-۲-۱- تعریف هنر
۹	۳-۲-۱- حق مالکیت
۱۰	۴-۲-۱- سابقه تاریخی حقوق مالکیت معنوی
۱۱	۳-۱- مفهوم حقوق معنوی در مالکیت فکری
۱۲	۱-۳-۱- تفاوت حقوق معنوی و حقوق مالی و غیرمالی
۱۲	۲-۳-۱- تفاوت حقوق معنوی و حقوق عینی و دینی
۱۳	۴-۱- نظراتی که حقوق فکری را در زمره حقوق غیرمالی محسوب می کند
۱۳	۱-۴-۱- نظریه حقوق شخصی
۱۳	۲-۴-۱- نظریه حقوق اخلاقی
۱۵	۵-۱- نظریات مختلف پیرامون ماهیت حقوق پدیدار آورندگان
۱۵	۱-۵-۱- نظریه حقوق طبیعی
۱۵	۲-۵-۱- نظریه کار-محور
۱۶	۳-۵-۱- نظریه مالکیت عینی
۱۷	۴-۵-۱- نظریه مالکیت غیر مادی
۱۸	فصل دوم : سیر تاریخی حمایت های بین المللی از آثار سینمایی به عنوان مالکیت فکری
۱۹	۱-۲- حمایت های بین المللی
۱۹	۱-۱-۲- کنوانسیون برن
۱۹	۲-۱-۲- کنوانسیون جهانی کپی رایت
۲۱	۳-۱-۲- موافقت نامه ی راجع به جنبه های تجاری حقوق مالکیت فکری (تریپس)
۲۲	۴-۱-۲- معاهده ی کپی رایت سازمان جهانی مالکیت فکری
۲۴	۲-۲- آثار مورد حمایت از حیث پدید آورندگان
۲۴	۱-۲-۲- پدید آورنده واحد
۲۴	۲-۲-۲- پدید آورندگان متعدد
۲۵	۳-۲- آثار مورد حمایت از حیث موضوع
۲۶	۱-۳-۲- آثار مشترک
۲۷	۲-۳-۲- آثار جمعی
۲۹	۳-۳-۲- آثار مرکب
۳۰	۴-۲- اثر سینمایی (فیلم) به عنوان یکی از زیر شاخه های مورد حمایت آثار ادبی و هنری
۳۰	۱-۴-۲- حمایت از فیلم و حمایت از آثار مرتبط با فیلم
۳۰	۲-۴-۲- شرایط حمایت از اثر
۳۱	۳-۴-۲- شرایط و تعهدات انتقال گیرنده
۳۲	الف - انتقال حق نمایش
۳۲	ب - مت انتقال گیرنده
۳۲	ج- انتقال کلی یا جزئی
۳۲	د- قائم به شخص بودن انتقال گیرنده
۳۳	ه- تعیین دامنه ی حقوق انتقالی

۳۳	۲-۴-۴- شرایط قرارداد
۳۳	الف - مدت قرارداد
۳۳	ب - اجرای قرارداد
۳۳	ج - قرارداد سفارش
۳۴	د - پرداخت اقساط مذکور در قرارداد
۳۴	هـ- تضمین اجرای آسان قرارداد
۳۴	و- قرارداد تولید آثار صوتی - تصویری
۳۴	ز - قرارداد انتشار
۳۵	ح- شرط حق تقدم ناشر نسبت به آثار آینده
۳۶	ط- قرارداد نمایشی
۳۶	۲-۴-۵- تعهدات تهیه کننده
۳۶	الف - پرداخت دستمزد پدید آورندگان
۳۷	ب - اماره ی انتقال حقوق تهیه کننده
۳۷	ج - ارائه حساب عملکرد مالی به پدید آورندگان
۳۸	د - تعهدات پدید آورنده
۳۹	۳-۱- تجارت جهانی کالاهای فرهنگی و شیوه های حل و فصل ناظر بر آن
۴۱	۳-۱-۱- کپی رایت
۴۱	۳-۱-۲- قانون کپی رایت از چه زمانی آغاز می شود؟
۴۲	۳-۱-۳- چه زمانی کپی رایت یک اثر به پایان می رسد؟
۴۲	۳-۱-۴- کپی رایت در وایپو و حقوق جانبی
۴۳	۳-۱-۵- حق مؤلف و نظام کپی رایت
۴۴	۳-۲- گونه های مختلف حقوق مالکیت معنوی
۴۵	۳-۳- ویژگیهای حقوق معنوی در نظام حق مؤلف
۴۵	۳-۳-۱- حق نشر اثر یا حق افشای اثر
۴۵	۳-۳-۲- تأثیر حق افشاء بر حقوق مادی
۴۶	۳-۳-۳- حق سرپرستی یا احترام به نام و سمت پدید آورنده
۴۷	۳-۳-۴- حق احترام به اثر
۴۸	۳-۳-۵- حق عدول یا اصلاح
۴۹	۳-۴- حق معنوی در نظام کپی رایت
۴۹	۳-۴-۱- حق سرپرستی اثر
۴۹	۳-۴-۲- حق تمامیت اثر
۴۹	۳-۵- مقایسه دو نظام حق مؤلف و نظام کپی رایت در خصوص حق تمامیت اثر
۴۹	۳-۵-۱- حق مقابله با انتساب خلاف واقع
۵۰	۳-۵-۲- حق محرمانگی
۵۰	۳-۵-۳- شخصی بودن
۵۱	۳-۵-۴- دائمی بودن
۵۱	۳-۵-۵- محدود نبودن به مکان
۵۲	۳-۵-۶- قابل انتقال نبودن
۵۳	۳-۵-۷- قابل توقیف نبودن
۵۳	۳-۵-۸- عدم شمول مرور زمان
۵۳	۳-۶- حقوق مادی

۵۳	۳-۶-۱- حق نشر و تکثیر
۵۴	۳-۶-۲- حق نمایش
۵۴	۳-۶-۳- حق تعقیب
۵۶	۳-۶-۴- کتبی بودن قرارداد
۵۷	۳-۷-۷- قواعد ماهوی
۵۷	۳-۷-۱- اصل ممنوعیت
۵۸	۳-۷-۲- محدودیت بهره برداری از اثر در اشکال ناشناخته
۵۸	۳-۷-۳- رعایت مقتضیات حقوق رقابت
۶۲	۴-۱- نظام حل و فصل اختلافات در سازمان جهانی مالکیت معنوی
۶۴	۴-۲- حل و فصل اختلافات
۶۴	۴-۲-۱- میانجیگری
۶۴	۴-۲-۲- داوری
۶۵	۴-۲-۳- داوری سریع
۶۶	۴-۲-۴- داوری آنسیترال
۶۷	۴-۳- روش های حل اختلاف
۶۷	۴-۳-۱- شیوه های قضایی
۶۷	۴-۳-۲- شیوه های شبه قضایی
۶۸	۴-۳-۳- شیوه های جایگزین
۶۹	۴-۴- اختلاف میان دولت ها
۷۰	۴-۴-۱- اختلاف میان کشورهای در حال توسعه و کشورهای توسعه یافته
۷۰	۴-۴-۲- اختلافات میان یک فرد خصوصی با یک دولت
۷۰	۴-۴-۵- شیوه حل اختلاف در زمینه کپی رایت
۷۱	۴-۶- طرح دعوی
۷۱	۴-۶-۱- طرح دعوی صاحبان آثار علیه شبکه پخش کننده ماهواره ای از طریق دادگاههای ایران
۷۲	۴-۶-۲- طرح دعوی صاحبان آثار علیه شبکه پخش کننده ماهواره ای از طریق دادگاههای آمریکا
۷۴	۴-۷- نتیجه گیری
۷۶	فهرست منابع

(عنوان) جنبه های حقوقی تجارت بین المللی آثار هنری (سینما)

(نام دانشجو) مونا مستقیم

با توجه به پیشرفت روز افزون صنعت سینما اشراف هنرمندان و حقوقدانان بر قواعد حاکم بر این بخش از هنر لازم و ضروری به نظر می رسد. از آنجایی که سینما به عنوان پدیده ای جهانی زبان گویای فرهنگها، سنتها و حتی عقاید سیاسی و مذهبی ملل گوناگون به شمار می رود لذا می تواند شاهراههای ارتباطی بین دولتها و جوامع انسانی را تقویت کند. از جهت دیگر ما با پدیده ی امپریالیسم فرهنگی در جهان رو به رو هستیم و این بدان معناست که تولیدات سینمایی در سیطره ی قدرتهای سیاسی و به خصوص اقتصادی جهان است و میزان تجارت این آثار نیز به شکل فزاینده ای در انحصار شرکتهای بزرگ کشورهای سرمایه دار و در اصطلاح جهان اول است. البته ما با کمبودها و نواقصی در این خصوص رو به رو هستیم چرا که شماری از کشورها از جمله ایران تا کنون به کنوانسیون جهانی کپی رایت نپیوسته است و این چنین عدم مشارکتهایمی تواند روند پیشرفت قوانین مرتبط با این صنعت و به طور کلی آثار هنری را در این جوامع کند و یا حتی مختل سازد. لذا در پژوهش پیش رو سعی شده است که ابتدا تاریخچه ای از چگونگی پیدایش حقوق برای آثار هنری و فکری آورده شود و سپس در فصل اول که شامل ۴ گفتار می باشد، به تعریف هنر و بررسی نظریات مختلف راجع به حقوق پدید آورندگان پرداخته ایم. در فصل دوم نیز با کنوانسیونهای مختلفی که در این رابطه تشکیل شده است و به خصوص در مورد آثار سینمایی توجه خاصی داشته اند، روبرو هستیم و بالاخره در فصل سوم به تحلیل نظام کپی رایت و نظام حل و فصل اختلافات و همچنین بررسی دو رای که راجع به استفاده ی غیر مجاز از تولیدات سینمایی است، پرداخته ایم.

کلید واژه: اثر هنری - مالکیت معنوی - کپی رایت - حق مؤلف - سینما

Abstract:

(Title) Legal Aspect of International Commercial Artistic Works (cinema)

(Author): Mona Mostaghimi

Abstract

According to cinema industry development, artist must be educated more in the part of art maneuver, it is necessary to be sophisticated in this industry:

Since the language of cinema as a global phenomenon indicates different nations, cultures, and religious traditions and political opinion is therefore a communication gateway between governments and societies to strengthen capital and so – called first world course, we are facing shortages and shortcomings in this regard, because a number of countries, including Iran, have already joined the international convention of copyright and thus cannot participate in the progress of relevant legislation. The industry generally works in the community, or even disrupt, so in this research it has been tried to demonstrate the history of arts works foundation, then the first chapter includes 4 conversations, firstly we discuss about arts definition and survey on the different ideas about creators rights. In the second chapter there has been made many different conventions, especially the cinema works are considered, finally in chapter 3 there have been analyzed the unauthorized copy problems and it is tried to solve the disagreement and notice what would be legal verdicts, if everyone uses the unauthorized cinema productions.

Key words: Artistic Work- Intellectual Property - Copy Right- Author s Rights- Cinema

مقدمه

قدرت تفکر و خلاقیت برای خلق آثار ادبی - هنری و دیگر علوم وجه تمایز انسان از دیگر مخلوقات است که آدمی را بر آن داشته تا همواره برای ماندگار شدن نام خود و خدمت به بشریت و استفاده از قوه تعقل، تفکر و به رشته تحریر در آوردن اندیشه هایش و مجسم کردن آنچه که در قوه خیال اوست و پرداختن به ایده های خود و اجرا کردن آنها به این خواسته خود جامه عمل بپوشاند و به سودای ماندگاری نام در این عرصه خاکی صحنه گذارد.

آثار هنری و ادبی در دنیای امروز تنها از دیدگاه هنری و ادبی قابل توجه نیستند. چرا که تاثیرات مستقیم و غیر مستقیمی که بر روی اقتصاد و فرهنگ و حتی سیاست ملل مختلف دارند ما را ناگزیر از توجه به این مقوله کرده است.

در حال حاضر یک اثر هنری یا ادبی تنها متعلق به افراد یک کشور نیست و منحصر در داخل یک دولت نمی تواند باشد، چرا که آثار یک هنرمند یا یک نویسنده می تواند تا زمانیکه این اثر وجود خارجی دارد، مؤثر باشد. زیرا که نشأت گرفته از تفکر، اندیشه و خلاقیت آدمی است که محیط پیرامونش را تحت تاثیر قرار می دهد و پس از آن می تواند از حد و مرز و چارچوب دولتها عبور کند و بر مردم و عقاید آنها در دیگر سرزمینها اثر گذارد و منشاء اتفاقات نو، انقلابها و دگرگونیهای بسیار در عرصه هنر و ادبیات، اقتصاد و اجتماع شود. از آنجا که این آثار دارای چنین اهمیتی هستند لذا لازم به نظر می رسد که به حقوق مادی و معنوی مرتبط به اثر توجه شود.

حقوق مالکیت فکری بخصوص آثار ادبی - هنری در حال حاضر بیش از پیش مورد توجه است. در گذشته شاید استفاده از هنر در کنار مشاغل اصلی، امری فرح بخش و تفننی به حساب می آمده است. اما در حال حاضر هنر و ادبیات دنیای گسترده و مختص به خود را دارند که لازم است به حقوق آنها اعم از مادی و معنوی احاطه داشته باشیم.

در بین آثار هنری، سینما پدیده ایست که از ابتدای پیدایش، نفوذ بسیار و جایگاه خاصی را در بین مخاطبان خود داشته و دارد. هنری که جاذبه آن برای عوام و خواص غیرقابل چشم پوشی است. گستره سینما طالب قواعد و مقرراتی است که حقوق پدید آورندگان چنین آثار از هر حیث (مادی و معنوی) در نظر گرفته شود

در سال ۱۸۹۵ میلادی لویی لومر، دستگاه سینما توگراف را اختراع کرد. اختراع این دستگاه و پدید آمدن سینما، منشاء تحولات عظیمی هم در عرصه هنر و هم در عرصه حقوق، اقتصاد و اجتماع بود. در خلق یک اثر سینمایی عوامل متعددی دخیل هستند که هر کدام از این عوامل دارای حقوق مادی و معنوی می باشند. اما هنگامیکه یک اثر سینمایی آماده بهره برداری می شود بخصوص در حیطه جهانی، تعاملات ما محدود به اشخاص نیست بلکه ما با قوانینی مواجه هستیم که گستره ی بین المللی را در بر می گیرد و از مرزهای سرزمینی فراتر می رود. لذا قواعد بین المللی بر افراد سیطره خواهد داشت و مقررات داخلی تحت الشعاع قرار خواهند گرفت. البته این امکان زمانی فراهم می شود که کشوری به کنوانسیون های مربوطه ملحق شده باشد.

«آثار ادبی - هنری ممکن است با مشارکت دو یا چند نفر پدید آمده باشد. در نظام حق مؤلف آثار پدید آورندگان متعدد به طور کلی بر سه نوع هستند: آثار مشترک، آثار مرکب و آثار جمعی.» (دکتر زرکلام، ستار، ۱۳۸۷، حقوق مالکیت ادبی و هنری، ۹۷) از آنجا که تعریف مشترک و اجماع کلی در مورد مفاهیم فوق وجود ندارد به طور مثال به ذکر چند نمونه از تعاریف با توجه به قوانین داخلی کشورها در خصوص اثر مشترک می پردازیم.

ماده ۲-۱۱۳ قانون مالکیت فرانسه، اثر را زمانی مشترک می داند که در خلق آن چند شخص حقیقی همکاری داشته باشند. بر اساس ماده ی ۱-۸ قانون مالکیت فکری آلمان نیز: «چنانچه چندین نفر به طور مشترک اثری را پدید آورده باشند، آن افراد باید به عنوان پدید آورندگان مشترک اثر تلقی شوند.» با توجه به تعریفی که در حقوق آلمان و ایران از اثر مشترک به عمل آمده است و با تأکید بر این نکته که اثر مشترک اثری است که امکان بهره برداری مستقل برای هر یک از پدید آورندگان بعد خاصی داشته باشد، هر یک از آنها جز در مواردی که شرط خلاف شده باشد، می توانند به طور جداگانه از منافع مشارکت خود بهره مند شوند. مشروط بر اینکه چنین امری، بهره برداری مشترک از اثر نباشد.» (مسعودی، علیرضا، ۱۳۸۴) حقوق مادی و معنوی نرم افزارهای پدید آمده در جریان استخدام. مندرج در مجموعه مقاله های همایش بررسی جنبه های حقوقی فناوری اطلاعات، چاپ اول، معاونت حقوق و توسعه قضایی قوه قضایی، به عنوان مثال در اثری که ترکیبی از کلام-موسیقی و نوشته و تصویر است مثل آثار سینمایی، پدید آورنده هر یک از آثار می تواند از حقوق مادی نسبت به آن قسمت اثر بهره مند شود. (Lucas Andre, 1998)

بنابراین برخلاف حقوق ایران و آلمان، در حقوق فرانسه ضرورت ندارد که آورده های هر یک از پدید آورندگان غیر قابل تفکیک باشد. همچنین این امر که پدید آورندگان مشترک با هم یا همزمان اثر را ایجاد کرده باشند یا آن را مشترکاً اجرا کنند، اهمیتی ندارد. (آیتی، حمید، ۱۳۷۵)

با توجه به تأکیدی که قانون ایران در تعریف اثر مشترک بر غیر قابل تفکیک بودن سهم هر یک از پدید آورندگان دارد. آنها را محق برای بهره برداری از حقوقشان به طور جداگانه نمی داند مثلاً در آثار سینمایی و یا موسیقایی. با خللی در قانون مواجه خواهیم شد، چرا که این آثار را نمی توانیم زیر مجموعه ی هیچکدام از جمله آثار مرکب یا جمعی یا مشترک بدانیم.

پس ما با توجه به تعریفی که قانون فرانسه از آثار مشترک دارد که هر یک از پدید آورندگان را به طور جداگانه محق برای حقوق مادی می داند تکیه می کنیم و آثار سینمایی را جزء آثار مشترک می دانیم. چرا که اثر مشترک را اثری می دانیم که نتیجه فعالیت مشترک گروهی از افراد است که در حیطه ی تخصصی خود به خلق اثر می پردازند و در نهایت به ساخته شدن یک فیلم سینمایی منجر می شود.

برابر ماده ۲-۱۱۳ قانون مالکیت فکری فرانسه، ۱۳۸۴، اثر جدید زمانی مرکب تلقی می شود که بر مبنای اثر موجود و بدون مشارکت پدید آورنده اثر موجود، پدید آمده باشد. ماده ۳-۱۱۲ همان قانون نیز مثالهایی را ارائه می دهد که از مصادیق آثار مرکب محسوب می شوند و از آن جمله ترجمه ها، اقتباسها، اصطلاحات، تنظیمها، تدوین منتخب آثار و پایگاههای داده را می توان نام برد. (قانون مالکیت فکری فرانسه و آلمان، ۱۳۸۴)

اثر جمعی به اثری گفته می شود که به ابتکار یک شخص حقیقی یا حقوقی و تحت مدیریت و نام وی آفریده، چاپ، منتشر و توزیع شده باشد. اثر مورد نظر در مجموع ناشی از مشارکت شخصی پدید آورندگان متعدد در تألیف و تدوین آن است بدون اینکه اختصاص حق جداگانه برای هر یک از آنها نسبت به مجموع اثر ممکن باشد. (قانون مالکیت فکری فرانسه و آلمان، ۱۳۸۴)

تاریخچه

با پیدایش صنعت چاپ در اواخر قرن پانزدهم میلادی، سوءاستفاده از کتاب و نوشته های علمی سهولت و سرعت زیادی پیدا کرد و به همین جهت گفتگو پیرامون "حق مولف" ضرورت پیدا می کند. «از همین رو در بسیاری از موارد به جای اصطلاح "حقوق مالکیت های ادبی و هنری" از اصطلاح "حق مولف" استفاده می شود. تاکید اصطلاح اصلی افزون بر حمایت های مربوط به کتاب شامل گونه های دیگر آثار ادبی-هنری نظیر مجسمه سازی، نقاشی، نمایش، موسیقی و فیلم نیز می شود.» طولانی ترین پیشینه را در میان مباحث حقوق مالکیت های معنوی داراست. (اسماعیلی، محسن، ۱۳۸۴)

پیدایش صنعت چاپ در اواخر قرن پانزدهم میلادی از یک سو حاکمان و فرمانروایان را به اهمیت و ارزش این صنعت واقف تر کرد و از سوی دیگر امکان سوءاستفاده وسیع ناشران و چاپخانه داران را فراهم نمود. لکن جنبش اصلاح مذهب و اندیشه های حاکم در عصر رنسانس در سده های ۱۶ و ۱۷ و تکیه این نهضت ها بر حقوق و آزادی های فردی، اعتراضها و سرسختی های نویسندگان و هنرمندان، دولت ها را بر آن داشت تا حقوق پدید آورندگان را در جنبه های مادی و معنوی به رسمیت بشناسند و آن را در قوانین موضوعه خود بگنجانند.

حقوق مزبور پس از تثبیت در داخل مرزها به واسطه داد و ستدهای بین کشورها و تاکید صاحب اثر به اینکه حقوق مادی آن اثر در همه جا محفوظ بماند، ابتدا در فرایند معامله های متقابل و سپس در قراردادهای چند جانبه و جهانی بسط و تکامل یافت. (آیتی، محمد، ۱۳۷۵)

فصل اول

کلیات

با پیدایش صنعت چاپ در اواخر قرن پانزدهم میلادی سوء استفاده از کتاب و نوشته های علمی سهولت و سرعت زیادی پیدا کرد و به همین جهت گفتگو پیرامون «حق مؤلف» ضرورت پیدا می کند، از همین رو در بسیاری از موارد به جای اصطلاح حقوق مالکیت های ادبی و هنری از «حق مؤلف» استفاده می شود. تأکید اصطلاح اصلی افزون بر حمایت های مربوط به کتاب شامل گونه های دیگر آثار ادبی و هنری نظیر مجسمه سازی، نقاشی، موسیقی و بالاخره فیلم می شود. که طولانی ترین پیشینه را در میان مباحث حقوق مالکیت های معنوی داراست.

در سال ۱۸۹۵ میلادی لویی لومو دستگاه سینما توگراف را اختراع کرد. اختراع این دستگاه و پدید آمدن سینما، منشاء تحولات عظیمی هم در عرصه هنر و هم در عرصه اقتصاد و اجتماع بود. در خلق یک اثر سینمایی عوامل متعددی دخیل هستند که هر کدام از این عوامل دارای حقوق مادی و معنوی می باشند. اما هنگامی که یک اثر سینمایی آماده بهره برداری می شود بخصوص در حیطة جهانی، تعاملات، محدود به اشخاص نیست بلکه ما با قوانینی مواجه هستیم که گستره بین المللی را در بر می گیرد و از مرزهای سرزمینی فراتر می رود. لذا قواعد بین المللی بر افراد سیطره خواهد داشت و مقررات داخلی تحت الشعاع قرار خواهند گرفت البته این امکان زمانی فراهم می شود که کشوری به کنوانسیون های مربوطه ملحق شده باشد. در همه جوامع استفاده اثر دیگری و انتفاع از اثر وی بدون رضایت و اجازه او امری قبیح و ناشایست تلقی گردیده است.

چنانچه در تاریخ یونان باستان هم آمده است. «هومودور» که از شاگردان و مریدان افلاطون بوده یادداشت های درس نگاشته شده در محضر استاد را بدون اجازه او در سیسیل به فروش می رساند.

در همین راستا، ماده ۲۷ اعلامیه جهانی حقوق بشر اعلام می دارد: ... هر کس حق دارد از حمایت منافع معنوی و مادی آثار فرهنگی، ادبی و هنری خود برخوردار شود. برای نخستین بار کانت به «حق اخلاق مؤلف» اشاره کرده است. در سال ۱۹۲۸ برای نخستین بار کنفرانس بین المللی روم، حق اخلاق مؤلف را به رسمیت می شناسند و به دولت های عضو اتحادیه «برن» توصیه کرد که قوانین حق مؤلف را در این زمینه تکمیل کنند.

نیاز به حمایت بین المللی مالکیت معنوی زمانی آشکار شد که عده ای از مبتکران و مخترعان از بیم آنکه ایده شان مورد سرقت قرار بگیرد. در شرکت در نمایشگاههای بین المللی اختراعات در وین (۱۸۷۳) خودداری کردند. برای حل این مشکل اجلاس پاریس در سال ۱۸۸۳ برای حمایت از مالکیت صنعتی تشکیل شد.

دستاورد این اجلاس، انعقاد اولین معاهده بین المللی بود که به موجب آن افراد یک کشور می توانستند از مصونیت تراوش های فکری و خلاقیت های خود در سایر کشورها در برابر سوء استفاده های احتمالی افراد سودجو مطمئن شوند. کنوانسیون پاریس در سال ۱۸۸۴ با عضویت ۸۴ کشور تشکیل شد و رسمیت یافت که کشورهای عضو یک دفتر بین المللی را تاسیس کردند که وظیفه امور اداری از قبیل سازماندهی جلسات کشورهای عضو را به عهده داشت.

در سال ۱۸۸۶ کنوانسیون برن برای حمایت از آثار ادبی و هنری و همان کپی رایت وارد صحنه شد. هدف این کنوانسیون کمک به مردم کشورهای عضو بود تا بتوانند از حمایت بین المللی در مورد آثاری مثل نمایشنامه، مجسمه سازی، اپراها و ... برخوردار شوند.

یکی از موارد بسیار مهم در تجارت کارهای هنری و فرهنگی (سینما) توجه به قانون کپی رایت می باشد. کپی رایت نوعی حفاظت قانونی از آثار است. این قانون شامل هر نوع عارضه ای از آثار می باشد و به صاحبش این اجازه را می دهد که از حق انحصاری که شامل تکثیر و اقتباس در شیوه بیان نو است، استفاده کند. همچنین قانون کپی رایت خالق اثر را در منافع اقتصادی سهیم می نماید.

با ظهور صنایع فرهنگی همچون سینما، رقابت در حوزه فرهنگ نیز به طور حیرت انگیزی در جریان است. بطوری که یکی از نام های کنونی این قرن را عصر انفجار فرهنگ ها گذرانده اند و قرن ۲۱ به قول بسیاری از دانشمندان قرن فرهنگ نامیده می

شود و معتقد هستند رقابت ها از حوزه اقتصاد به حوزه فرهنگ انتقال پیدا کرده است. و اقتصاد نیز ماهیت فرهنگی به خود می گیرد.

در عصر جهانی شدن ، تنها فرهنگ ها و هنرهای ماندگارند که دارای قدرت مبادله و تعامل باشند.

فرهنگ و هنرهایی که در ساختن حیات انسانی و جامعه جهانی می توانند مشارکت داشته باشند و حرفی برای دل بستن دیگران و رضامندی آنها و نیازهای اصیل انسانی داشته باشند.

مطابق بند F ماده ۲۰ گات، اعضای سازمان تجارت جهانی می توانند اقدامات تجاری خاصی را برای حمایت از اموال فرهنگی و آثار هنری انجام دهند. وجود رویه های حمایتی برای تجارت در محصولات هنری و فرهنگی بیانگر اهمیت موضوع این بخش در تجارت جهانی است. فیلم های سینمایی در حال حاضر جزء کالاهای فرهنگی محسوب می شوند.

کالاهای فرهنگی نیز جزء تولیدات صنایع فرهنگی محسوب می شوند. و ناقل ایده ها و نمادها و یا شیوه های زندگی هستند. این کالاها که کاربرد آموزشی و یا سرگرمی دارند، به خلق هویت جمعی کمک کرده و محصول خلاقیت فردی و جمعی اند و مشمول مالکیت معنوی می شوند و از طریق فرایندهای صنعتی و توزیع جهانی به طور پیوسته تولید، بهبود و توسعه می یابند.

جهانی شدن تجارت به همه کشورها فرصت می دهد تا محصولات فرهنگی خود را در بازارهای مجازی و فیزیکی جهانی ارائه دهند و از این طریق ضمن معرفی ویژگی های متمایز فرهنگ خود به جهانیان از طریق تجارت کالای فرهنگی و هنری و حضور فعال و موثر در این بازارها برای کشور خود قدرت و اعتبار اقتصادی - سیاسی و نفوذ فرهنگی کسب کنند تجارت جهانی آثار هنری و فرهنگی به معنای صادرات و واردات کالاها و خدمات فرهنگی و خلاق است.

اهداف

از اهداف این پژوهش این است که در راستای مبادلات تجاری که در سطح بین المللی انجام می پذیرد اگر کشورها به قوانین بین المللی از جمله «کپی رایت» و « حقوق مالکیت های ادبی و هنری» پایبند باشند که این امر مستلزم پیوستن کشورها به کنوانسیون های بین المللی است.

نواقص و مخاطراتی که صاحبان اثر را دچار چالش می کند به حداقل می رساند که در حال حاضر کشورهایی که از لحاظ اقتصادی و صنعتی در سطح بالاتری قرار گرفته اند از لحاظ فرهنگی با مقررات بین المللی همسو هستند .

لذا پرداختن به حقوق مادی و معنوی مؤلفین و پدید آورندگان اثر و چگونگی حل و فصل اختلافات در عرصه بین المللی از اهداف این تحقیق به شمار می رود. تاثیری که اقتصاد دو فرهنگ ایفا می کند .

سوالات اصلی و فرعی

اصلی :

- آیا آثار هنری قابل ارزش گذاری در بازار جهانی را دارد یا خیر ؟

فرعی :

- آیا بررسی جنبه های حقوقی آثار هنری در تجارت بین المللی جایگاهی دارد؟

- قواعد حاکم بر این بخش از « تجارت آثار هنری» چگونه است ؟

و فرضیه مطرح شده در این رابطه این است که کشورهایی که از نظر اقتصادی پیشرفته هستند آیا از نظر فرهنگی و پیشرفت در امور هنری نیز پیشتاز هستند ؟

پیشینه و ادبیات تحقیق

- ۱- کتاب حقوق مالکیت ادبی و هنری دکتر ستار زرکلام
- ۲- کتاب مقدمه ای بر حقوق مالکیت هنری دکتر سید حسن میر حسینی
- ۳- کتاب حقوق تجارت بین المللی دکتر عبدالحسین شیرودی
- ۴- مقاله تکنولوژی حقوق مالکیت معنوی تجارت بین الملل افسانه خاکپور
- ۵- پایان نامه « تحلیل حقوقی مالکیت هنری یا تأثیر بر حقوق ناشی از قراردادهای سینمایی » حسین محمدی
با عنایت به عناوین فوق الاشاره می توان گفت که هیچکدام با اهداف رساله حاضر همپوشانی ندارد.
روش تحقیق در این پژوهش بصورت کتابخانه ای می باشد و استفاده از مقاله ها و پایان نامه های موجود در کتابخانه و سایت های اینترنتی .

و در نهایت این پژوهش شامل ۳ فصل است که هر فصل شامل ۴ گفتار است .

فصل اول :

گفتار اول : کلیات

گفتار دوم : مفهوم حقوق معنوی در مالکیت فکری

گفتار سوم : نظراتی که حقوق فکری را در زمره حقوق غیرمالی محسوب می کند .

گفتار چهارم : نظریات مختلف پیرامون ماهیت حقوق پدیدآورندگان

فصل دوم :

شامل ۴ گفتار است که :

گفتار اول: سیر تاریخی حمایت های بین المللی از آثار سینمایی

گفتار دوم : آثار مورد حمایت از حیث پدیدآورندگان

گفتار سوم : آثار مورد حمایت از حیث موضوع

گفتار چهارم : اثر سینمایی به عنوان یکی از زیرشاخه های مورد حمایت از آثار ادبی و هنری

فصل سوم : که شامل ۵ گفتار است.

گفتار اول : کپی رایت

گفتار دوم : گونه های مختلف حقوق مالکیت معنوی

گفتار سوم : مقایسه دو نظام حق مؤلف و نظام کپی رایت در خصوص حق تمامیت اثر

گفتار چهارم : حقوق مادی و معنوی

گفتار پنجم : نظام حل و فصل اختلافات در سازمان جهانی مالکیت معنوی

۲-۱- مفاهیم و اصطلاحات ضروری

۱-۲-۱- اثر چیست:

«آنچه از طریق دانش، هنر و یا ابتکار پدید می آید؛ بدون در نظر گرفتن طریقه یا روشی که در بیان، ظهور و یا ایجاد آن به کار رفته است، اثر اطلاق می شود.» (رضا سالک، ۱۳۷۸) بنابر این اثر باید اصیل، ابتکاری و خلاقانه باشد. ولو اینکه "نو" نباشد. به عبارت دیگر اگرچه مضمون و موضوع ممکن است در آثار مختلف یکسان باشد اما نحوه بیان هنری و پرداخت موضوع باید ناشی از ایده و خلاقیت ذهنی پدید آورنده باشد.

۱-۲-۲- تعریف هنر

«در تعریف هنر مفهوم "زیبایی" را مستتر دانسته اند و چون زیبایی امر نسبی است نمی توان به تعریف مشخص و یکسانی از دیدگاه فلاسفه و هنرمندان در این زمینه دست یابیم. هنر زبان مشترک انسانها برای درک مفاهیم مختلف است که شاید در عالم واقع بهترین صورت جهت انتقال آن به افراد باشد.» (رید، هربرت، ۱۳۷۴)

افلاطون در کتاب دهم "جمهور" می گوید:

«کیفیات در عالم مقولات دارای صور مثالی "فرمهای ایده آل" هستند که مصداقهای جهان، تجربه حسی چیزی جز نسخه بدل یا تصویر آنها نیست. به این معنی که هنرمند را نسخه برداری می داند که یک صورت وهمی از واقعیات را به تصویر می کشد.» (تولستوی، لئون، ۱۳۸۷) تولستوی در مورد هنر می گوید: "هنر سرایت دادن و اشاعه احساس است." اما نظری که اکثر اهل فن بر آن تاکید دارند: "آنچه ساخته دست آدمی باشد و زیبا بوده است را هنر دانسته اند. زیبایی را مترادف لذت می دانند.

به نظر باو مارگاتن^۱ زیبایی منشاء حقیقت است. (منبع پیشین، ص ۲۶) و زیبایی از نظر ونیکل مان^۲ صور متصور و بیان است. (گات، بریس، مک آیورلوپس، دومینیک، ۱۳۸۴) به دلیل آنکه مفهوم هنر و زیبایی امری نسبی است، بنابراین هنری مدنظر ما می باشد که در صحنه بین المللی دارای ارزش باشد یعنی قابل معامله باشد. چه بسا هنرهایی که از وجه زیبایی شناسی هم برخوردار هستند اما در عالم مادی نمی توان حقوقی را بر آن بار نمود. با وجود این لزوم حمایت از حقوق هنرمندان و آفرینندگان آثار هنری و ادبی باعث شده است که با مقوله حقوق مالکیت ادبی و هنری مواجه شویم. چرا که هنر قسم جدایی ناپذیر از زندگی بشری است.

قبل از تعریف حقوق مالکیت معنوی لازم است در رابطه با کلمه های حق و مالکیت توضیح داده شود.

۱-۲-۳- حق و مالکیت

«حق در لغت به معنای راست، درست، ثابت، ضد باطل، یقین، عدل، نصیب و بهره آمده است.» (عمید، حسن، ۱۳۸۹) در اصطلاح حقوقی، حق توانایی است که حقوق هر کشور به اشخاص می دهد تا از مالی به صورت مستقیم استفاده نموده و یا انتقال مالی و انجام کاری را از دیگری بخواهند.

حق از نظر ماهیت دارای ویژگیهای زیر است:

۱- قابلیت اسقاط آن از ناحیه اشخاص

¹Bav magarten

² Vanickal man

۲- امکان نقل و انتقال آن به اسباب انتقال قهری و ارادی

۳- امکان تعهد علیه آن (محقق داماد، مصطفی، ۱۳۷۴)

نظر به مراتب فوق می توان گفت که حق عبارت است از سلطه ای که برای شخص بر شخص دیگر یا مال یا شیء جعل و اعتبار می شود (منبع پیشین، ص: ۲۵۴) مالکیت حق استعمال و تصرفات به هر صورت از سوی مالک در ملک و مال خود به جز مواردی که در قانون استثناء شده، می باشد. (جعفری لنگرودی، محمدجعفر، ۱۳۸۷) مالکیت مهمترین حق عینی است و عبارت است از رابطه ای است بین شخص و شیء که به وی حق همه گونه تصرف و انتفاع را می دهد. (صفایی، سید حسین، ۱۳۷۹)

با توجه به تعاریف فوق، مالکیت حقی مطلق و انحصاری است. مالکیت حقی است مطلق زیرا این حق به صاحب آن اجازه می دهد که هرگونه تصرفی در مال خود نموده و هر نوع بهره ای از آن ببرد، مگر آنچه به موجب قانون استثناء شده باشد. مالکیت حقی است انحصاری زیرا مالک حق دارد منحصراً از مال خود بهره مند شود و از تصرفات دیگر آن در آن جلوگیری نماید، هرچند که این تصرفات هیچ ضرری به حال او نداشته باشد. (منبع پیشین، ص: ۱۶۹)

هنگامی که مالکیت به طور مطلق و بدون قید بکار می رود. منظور مالکیت عین است. اما مالکیت شامل منفعت نیز هست. به علاوه امروزه کلمه مالکیت برای پاره ای حقوق که همانند حقوق عینی است ولی موضوع آن شیء معین عادی نیست، بلکه فعالیت فکری انسان است، نیز به کار می رود. (منبع پیشین، ص: ۱۷۰)

معنوی در لغت به معنای باطنی، حقیقی و مقابل مادی، ظاهری و صوری به کار رفته است. (معین، محمد، ۱۳۸۰) معنوی در اصطلاح حقوق مالکیت معنوی صرفاً اشاره بر این دارد که متعلق حق، مادی نیست بلکه فعالیت فکری انسان است. برخی از حقوقدانان اصطلاح «مالکیت‌های فکری»^۱ را مناسب تشخیص داده اند و معتقدند که کلمه معنوی در لغت منسوب به معنی و مقابل مادی و صوری توصیف شده است. حال آنکه منشاء این حقوق فکر و اندیشه و تعقل انسانهاست. (امامی، نورالدین، ۱۳۷۱)

لکن تعدادی از حقوقدانان، اصطلاح «حقوق مالکیت معنوی» استفاده می کنند چرا که معتقدند همه موضوعات مالکیت های معنوی الزاماً در اثر تفکر و اندیشه ایجاد نمی گردد، بلکه برخی از آنها تنها به لحاظ اینکه وجود مادی ندارد.

در این مقوله جای می گیرد مانند سرقتی. (وصالی محمود، رضا، ۷۹-۱۳۷۸) اما با توجه به نظر بزرگان حقوق مدنی اصطلاح «حقوق مالکیت معنوی» برای به کارگیری در این مقوله بهتر به نظر می رسد و ارجح است. در معنای وسیع حقوق مالکیت معنوی شامل آفرینشها و خلاقیت‌های فکری در زمینه های علمی، صنعتی، ادبی و هنری است.

اما به طور سنتی حقوق مالکیت معنوی به دو شاخه اصلی حقوق مالکیت صنعتی و بخش ادبی و هنری تقسیم می شود که در حال حاضر تنها به آثاری که در زمینه مالکیت ادبی و هنری قرار می گیرند، پرداخته می شود. به طور خاص به سینما پرداخته می شود.

کنوانسیون برن در بند ۲۰ ماده ۲۰ صراحتاً شرط حمایت از آثار ادبی و هنری را چنین بیان می دارد: «حمایت از آثار ادبی و هنری شروط بر آن است که به صورت مادی تجلی یافته باشند. البته این به معنی عدم حمایت از آثاری که در محیط‌های الکترونیکی یا روش‌های دیگر (نرم افزارها) و (پایگاه‌های داده) خلق می شوند، نیست. چرا که آنها هم در قالب مادی و هم غیر مادی قرار می گیرند.» (زرکلام، ستار، ۱۳۸۷)

طبق تعریف سازمان جهانی مالکیت معنوی: مالکیت معنوی شامل حقوق مربوط به موارد زیر خواهد بود:

۱- آثار ادبی و هنری و علمی

۲- نمایش‌های هنرمندان، بازیگران، صداها، ضبط شده و برنامه های رادیویی

۳- اختراعات در کلیه زمینه‌های فعالیت انسان

۴- کشفیات علمی

۵- طراحی‌های صنعتی

۶- علائم تجاری، علائم خدماتی، نام‌های تجاری و عناوین

^۱Intellectual Property

۷- حمایت در برابر رقابت نامطلوب

۸- سایر حقوقی که ناشی از فعالیت معنوی در قلمرو صنعتی، علمی، ادبی و هنری می باشد.

۱-۲-۴- سابقه تاریخی حقوق مالکیت معنوی

درباره وجود حق مولف در عهد باستان مستند به مطالعات محققى به نام خانم «داک»^۱ موردی نقل شده است که مربوط به سیسرون خطیب توانای رومی است. او در نامه ای به دوست و ناشر خود آتیکوس از اینکه بدون رضایت او به "بالیوس" اجازه داد تا یکی از آثار او را به نام خود منتشر کند، ملامت می کند.

خانم "داک" بر این باور است که حق ناشر اثر به عنوان یکی از مصادیق حقوق معنوی در عهد باستان در رم قدیم وجود داشته است اما به دلیل فقدان متن قانونی در این زمینه آن را از منزلت مطلوب اجتماعی نویسندگان آن زمان و دریافت پادشاهی نقدی و در نتیجه بی نیازی آنان از رسمیت بخشیدن به امتیازات مکتسبه دانسته است.

اما شماری از حقوقدانان با وجود حقوق معنوی مولفان در روزگار باستان رای موافقی نداشته اند. گروهی آن را به فیلسوف قرن ۱۹ کانت نسبت داده است و پاره ای گفته اند وجود چند حکایت برای اثبات یا نفی حق مولف تکافو نمی نماید.

بنظر دکتر کیوان آذری شاید علت اساسی تفاوت دیدگاههای یاد شده، این می باشد که آنان از یک نوع حقوق هنری سخن نمی گویند. چرا که برخی حقوق معنوی را مظهری از حقوق طبیعی شمرده و بعضی جزء حقوق موضوعه می باشد. (آیتی، حمید، ۱۳۷۵)

علی رغم عدم وضوح منشاء و خاستگاه حق مولف در هزار توی تاریخ، وجود چند واقعیت انکار ناپذیر است:

در همه جوامع استفاده از اثر دیگری و انتفاع از اثر وی بدون رضایت و اجازه او امری قبیح و ناشایست تلقی گردیده است. چنانچه در تاریخ یونان باستان هم آمده است. "هومودور" که از شاگردان و مریدان افلاطون بوده و یادداشت‌های درس نگاشته شده در محضر استاد را بدون اجازه او در سیسیل به فروش می رساند. (آذری، کیوان)

در همین راستا ماده ۲۷ اعلامیه جهانی حقوق بشر: ... هرکس حق دارد از حمایت منافع معنوی و مادی آثار فرهنگی، ادبی و هنری خود برخوردار شود. برای نخستین بار در قرن ۱۸ امانوئل کانت دانشمند و فیلسوف آلمانی به حق اخلاق مولف اشاره کرد و به دنبال آن، حقوقدانان این نظریه را تأیید کردند و در سال ۱۹۲۸ برای نخستین بار کنفرانس بین المللی رم، حق اخلاقی مولف را به طور رسمی مورد شناسایی قرار داده است و به دولت‌های عضو اتحادیه "برن" توصیه کرد که قوانین حق مولف را در این زمینه تکمیل کنند.

نیاز به حمایت بین المللی مالکیت معنوی زمانی آشکار شد که عده ای از مبتکران و مخترعان از بیم آنکه ایده شان مورد سرقت قرار بگیرد. از شرکت در نمایشگاه بین المللی اختراعات در وین (۱۸۷۳) خودداری کردند. برای حل این مشکل اجلاس پاریس در سال ۱۸۸۳ برای حمایت از مالکان صنعتی تشکیل شد. دستاورد این اجلاس، انعقاد اولین معاهده بین المللی بود که به موجب آن افراد یک کشور می توانستند از مصونیت تراوشهای فکری و خلاقیت های خود در سایر کشورها در برابر سوءاستفاده احتمالی افراد سود جو مطمئن شوند.

کنوانسیون پاریس در سال ۱۸۸۴ با عضویت ۸۴ کشور تشکیل شد و رسمیت یافت. کشورهای عضو یک دفتر بین المللی تاسیس کردند که وظیفه امور اداری از قبیل سازماندهی جلسات کشورهای عضو را به عهده داشت. در سال ۱۸۸۶ کنوانسیون برن برای حمایت از آثار ادبی و هنری یا همان کپی رایت وارد صحنه شد. هدف این کنوانسیون کمک به مردم کشورهای عضو بود تا بتوانند از حمایت بین المللی در مورد آثار ذیل بهره مند شوند:

۱- رمان-داستان کوتاه-شعر-نمایشنامه

۲- ترانه-پراها، موزیکال ها و سونات ها و...

۳- تابلوهای نقاشی، مجسمه ها و آثار معماری

¹Dock